

כי יבוא, ויען כי בתורתנו הקדושה צוה לנו משה מורשה, לבלי עשות שום תמונה או פסל, גם הכבוד בתמונה או פסל כזה הנהו מכלל עבודה זרה, לכן אמרו חכמינו: אין עושין נפשות (קערפער ביסמען, אי מאנומענטע), במו מהושבים ומתוארים צלמם, ומה גם כי למותר אך המה, כי דבריהם, ספריהם ומעשיהם הטובים, הן זכרונם לנצח, ולא יסוף שם כבודם לעולם.

משה דוד געשווינד.

הנביא הנקרא מלאכי מה שמו?

במסכת מגילה (דף פ"ו) נחלקו אמוראים, יש אומר מלאכי זה מרדכי, ויש אומר מלאכי זה עזרא. הנה ידעו שאין השם "מלאכי" שם העצם של הנביא; וזה נראה ממה שכתוב בספר מלאכי ג' א': "הנני שולח מלאכיי, ולא שייך לומר כן לוא היה שם העצם שלו מלאכי, רק היה שם" "הנני שולח את מלאכיי", כמו שלא נוכל לומר: "הנני שולח משה" רק "הנני שולח את משה". ואף שיכול עקש להעקש ולומר: שמלאכי במסמך ג' אינו מלאכי שבראש הספר, רק הוא מלאך ממנו, מ"מ לפי שטופו של מקרא נראה שהוא הוא הנביא שבראש הספר. והסכימו כל המפרשים וכל העם עם מי שאומר מלאכי זה עזרא, אף שאין ראיה ואין זכר לדבר; רק לפי שזכר מלאך הנביא שהיה אדם גדול מאוד, כי קולו קול עוז, קול חוצה להבות אש כקול שדי בדבריו, על כן מצאו לכתוב להלואו בראש גדול כעזרא, שאמרו עליו: שאלו היה צימי משה היה ההורה ניהתה על ידו. אבל גם חז"ל לא התכוונו להחליט כן על פי האמת, רק על פי דרש; כי כן היה דרכם חמיד על כל האנשים שהזכירו במקרא ולא פורשו במוסר, לומר: "הוא פלוני" במפורש כמו במקום אחר. כמו באמרו: "ויבוא הפליט" זה עוז מלך הבשן, ויפתח האחד את שקו" זה לוי, "וישל מלאך ה'" (שופטים ב' א') זה סינחם, ועל בני האנשים ששלח יהושע לרגל את יריחו, אמרו חז"ל: אלו סינחם וכלב, וכן אלה חכמה" זו סרה בה אשר, ועוד הרבה, עד שכמעט לא השאירו כל אדם שלא הזכיר שמו במקרא שהם לא פירשו מי הוא. אבל כל היודע ומבין ידע, שרק דרך דרש אמרו כן (וכן היחה דרך הדרש בימינו, ומעולם לא כיוונו ולא ידעו שיחמין העם לכל הנה היוצא מפה בדרך מליצה), כי איך נאמר על כל אדם שלא הזכיר שמו שהוא הזכיר במקום אחר? האם לא היו אנשים בעולם רק האנשים שפורשו שם במקרא? גם בלא זה אין לומר שמלאכי זה עזרא, כי הלא מלאכי הוכיח את בני דורו שאינם נוחים חרומות ומעשרות (מלאכי ג') ובימי עזרא מצינו: "וכל ישראל בימי דבובל ובימי נחמיה נוחים מניות המעשרים והמעשרים ומקדישים ללוים וכו' (נחמיה י"ב). ומלאכי זה מרדכי שפיטע שתי אפרסר לומר, כי מהוך הספר נראה ברור שהיה מלאכי כהן או לוי, כי כל נביאותיו והוכחותיו אינם רק בענייני ניהמיק והנהיגים והלוים, כגון: במזבח, בקרבנות בהקדשות שהנהיג לריכס ללמד את העם, בפרה בני לוי, בחרומות ומעשרות, וגם בהוכיחו את ישראל על מה שבגדו בנבואיהם.

הזכיר עיקר הרעה שזאה מזה לדעתה. „שמכסים דמעה את מזנה ה' מאין עוד פנות אל המנהג" (ב' י"ג). מכל זה נראה שהיה ככן, ומרדכי הלך היה בן ימינו. וכשנחשון לדעת מי הוא מלאכי, לא נאמר רק להביע בספר מלאכי עמו, כי זו מפורש שם הנביא בזה היבט; אך אמונה אחת שנהפשה בחוך עמו עוד בימים קדמונים, העלימה מעיניו דבר המפורש בדברים פשוטים מאוד. על כן נעבור נא על פני הספר בבחינה פשוטה ומבנית בלי מזה פנים כמעט רגש, ונגיע אל המאמר: „הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא" האם לא נאמר בחתימתו: הן הוא שם הנביא בעל הספר, שלא פורש שמו עד הנה? וכונה הכתוב לומר: הנני שולח עתה את אליה הנביא בעל הספר הזה שישוב לב אבות וכו', כמו שהחיל הענין: הנני שולח (עתה) מלאכי ופונה דרך לפני וכו'. ונקרא נא את הנביא הזה: „אליהו הנביא".

ענה ראו נא קורא דברי אלה, איך יחשבו הכתובים לפי זה בדרך פשוט ומובן! בס' ב' פסוק י"ז החיל: „הנעמתי ה' בדברכם וכו' באתכם כל עושה רע חוב עשיתי ה' או היה אלהי המשפט", והרבוין באתם „כל עושה רע" על עושי הרעה האמורה בסמוך: „הנביא באש נעורים" (יעון פנים); ועל השאלה: „איה אלהי המשפט" השיב: „הנני שולח מלאכי ופינה דרך לפני" ר"ל על כן שלחתי את שלוחי את הנביא „אליה" שיפנה את הדרך לפני בואי בנבואותיו והוכחותיו כי יחזיר את העם בחשובה ובזה יהיו נכונים לקבל פני ביום הדין הגדול שאם לא יחזיר הנביא את העם בחשובה אז אחזיר את העולם לחורב ביום בואי לשטם הארץ כמו שאמר בסוף הספר. ואז „פחאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מנשאים" ותראו את אלהי המשפט אשר שאלתם עליו. „ומי מכלכל את יום בואי" כי ביום ההוא יעשה משפט בכל הפושעים והבוגדים בנשוייהם. „כי הוא כחש מנרף וכבורית מכבסים וישב מנרף ומפנה ויפנה את בני לוי, כונחו על עטרת משפחה כי נעמנו בין הלויים והבנים פטולי משפחה על ידי הנשים הנכבדות שלקחו בנגדם בנשוייהם. ובסוף הספר מסיים את הענין במה בהחיל, כי נגד מה שאמר: „הנני שולח מלאכי" אמר: „הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא", ונגד „ומי מכלכל את יום בואי" אמר: „לפני בוא יום ה' הגדול והנורא" ונגד „אפינה דרך לפני" אמר: „והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם פן אבוא והכיתי את הארץ חרב", שאשלח את הנביא לפני בואי שיפנה את דרכי במה שיחזור את העם בחשובה בנבואותיו ובזה ישיב לב אבות על בניהם, כי בעת בנידם בנשוייהם היה לב האבות רחוק מבניהם כי עזבו את האם עם בניהם, ולב הבנים היה רחוק מאבותם כי גאלו אותם על אשר עזבו וכשיחזרו האנשים את נשוייהם עם בניהם אז יביב לב האבות לחמלם על בניהם ולב הבנים ישיב לאהבם את האבות. ואם לא היה שולח את הנביא בזה היה מכלל את כולם ביום המשפט.

ויש עוד להתבונן, שאליהו הנביא הראשון כתוב תמיד מלא ויין, ואליה הנביא המכר פה הוא חסר ויין; וזה ראה גדולה לדברי, כי בזמן בית שני שמשו בשם אליה חסר ויין, כמו שמצינו בסוף ספר עזרא עוד שני אנשים אחרים ששמש אליה ונאיהם חסר ויין. והנני מודיע שאיני פוגע בלמונת ביהא אליהו המקובלת, רק אני רואה לפרש פשוטו של מקרא כפי שברוני האמת; ודברי חז"ל אמת ואשכנחיהם אהאי קרא, ככל המון דברים כאלה ואין במקרא יולא מיד פשוטו.—

פרעמישל כיג איר תרמ"ט

מנחם ראזער.